

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Savienība, Āfrika un Ķīna: virzība uz trīspusēju dialogu un sadarbību””

COM(2008) 654 galīgā redakcija

(2009/C 318/21)

Ziņotājs: **Luca JAHIER kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 17. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Savienība, Āfrika un Ķīna: virzība uz trīspusēju dialogu un sadarbību””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 3. septembrī. Ziņotājs — JAHIER kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 456. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 30. septembrī un 1. oktobrī (1. oktobra sēdē), ar 145 balsīm par, 1 pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Iepriekšējos piecpadsmit gados arvien lielāku uzmanību Āfrikai pievērš Ķīna, kas, pateicoties augošajai tirdzniecībai, investīcijām un partnerībai, kura noslēgta ar lielāko daļu Āfrikas valstu, ir kļuvusi par stabilu kontinenta trešo tirdzniecības un ekonomisko partneri. Lai gan Eiropa joprojām ir Āfrikas pirmais ekonomiskais partneris, tās pārsvars mazinās šajā daudzpolārajā vidē, kur jaunās tirgus ekonomikas valstis cenšas panākt jaunu līdzsvaru. Tā kā Āfrika atrodas tuvu Eiropai un tām ir kopīgas intereses, citu lielvalstu iesaistīšanās liek Eiropai atjaunināt partnerattiecības ar Āfriku.

1.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu sākt Eiropas Savienības, Āfrikas un Ķīnas trīspusēju dialogu un sadarbību. Tā ir vajadzīga un neizbēgama iniciatīva, lai gan tās rezultāts ir neskaidrs un problemātisks. Pirmām kārtām atzinīgi ir vērtējama gan pragmatiskā un progresīvā pieeja, gan ierosinātas četras specifiskās jomas: miers un drošība, infrastruktūra, dabas resursu un vides izmantošana, lauksaimniecība un nodrošinātība ar pārtiku.

1.3. Tomēr trīspusējai sadarbībai ir nozīme tikai tad, ja tā ir efektīva un līdzvērtīga. Nopietni jāņem vērā pašreizējās attiecībās valdošās asimetrijas iemesls: Ķīna ir viena liela valsts, kas rīko sarunas ar katru Āfrikas valsti atsevišķi, savukārt ES ir grūtības panākt vienprātīgu nostāju attiecībās ar kontinentu. Lai gan Ķīnas klātbūtnei Āfrikā ir arī negatīvi aspekti, daudzu

Āfrikas valstu valdības dod priekšroku partnerībai ar Pekinu, kas bez nosacījumiem un laikietilpīgas birokrātijas šķiet gatava apmierināt viņu prasības.

1.4. Lai sadarbība būtu efektīva, pirmām kārtām ir jāpārlicinās, vai visas iesaistītās puses reāli interesējas par ierosināto stratēģiju un konkrēto līdzdalību trīspusējā dialogā. Tāpēc Komisijai un Padomei jāīsteno visas vajadzīgās iniciatīvas, lai saņemtu atbilstošas atbildes uz priekšlikumiem šajā sakarā.

Turklāt jāpanāk,

— ka Eiropas Savienība vairāk cenšas panākt vienprātīgu nostāju savā darbībā gan saimnieciskajā un diplomātiskajā, gan attīstības sadarbības jomā, un, izmantojot izlēmīgāku ilgtermiņa ģeostratēģisku pieeju, pārliecinoši izvērs Lisabonā pieņemto ES un Āfrikas stratēģiju, kā arī palielina finansējumu,

— ka valdības un Āfrikas Savienība (ĀS) lielāku uzmanību pievērš ilgtermiņa ieguvumiem, ko valstis var iegūt no partnerības ar Eiropu un Ķīnu, ierobežojot vietējo līderu tūlītējās priekšrocības. Tāpēc jāsniedz atbalsts, lai nostiprinātu to attiecīgās spējas noteikt un pārvaldīt reģionālās un kontinentālās ilgtermiņa attīstības stratēģijas,

— ka Ķīna uzņemas lielākas saistības, lai trīspusējā un divpusējā sadarbība, ko Ķīna veido ar katru Āfrikas valsti atsevišķi, nāktu par labu sabiedrībai kopumā un vietējiem iedzīvotājiem, nevis tikai valdībām.

1.5. Lai ilgtspējīgu vietējo izaugsmi izvirzītu uzmanības centrā, pirmām kārtām jānodrošina,

— ka tiek palielināta vietējās pievienotās vērtības radīšana,

— ka tiek veidota jauna sociālā infrastruktūra, ņemot vērā pastāvošās struktūras,

— ka tiek īstenota reāla prasmju un tehnoloģijas nodošana,

— ka tiek atbalstīta vietējo un reģionālo tirgu, kā arī vietējo uzņēmumu izaugsme un kopumā dzīves un darba apstākļu uzlabošana,

— ka tiek veicināta ārvalstu un vietējo uzņēmumu partnerība,

— ka nepaaugstinās pārmērīgs ilgtermiņa parāds un ka kopumā vietējās un reģionālās iestādes nostiprinās.

1.6. Turklāt ar līdzvērtīga dialoga un sadarbības starpniecību jānodrošina iespēja katrai pusei iekļaut darba kārtībā arī strīdīgus jautājumus vai tādus, par kuriem ir atšķirīgi viedokļi un redzējumi. Ņemot vērā Eiropas Savienības Padomes lēmumu, ierosinātajā procesā būtu jāiekļauj tādi pašlaik paziņojumā neminēti, būtiski jautājumi kā demokrātiska pārvaldība, cilvēktiesības un pilsoniskās sabiedrības loma, lai tas būtu daudz saskaņotāks gan ar 2007. gada Lisabonas stratēģiju, gan ar 2000. gada Kotonū nolīgumu, kas regulē ES un Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstu attiecības.

1.7. EESK uzskata, ka ir jāuzsver, cik būtiski ir iesaistīt trīspusējā dialogā visus nevalstiskos dalībniekus, sevišķi privāto sektoru, arodbiedrību organizācijas, sieviešu, patērētāju u.c. organizācijas. Iepriekšējos gados šo dalībnieku nozīme ir ievērojami palielinājusies, tostarp sakarā ar Lomes un Kotonū nolīguma panākumiem. Tādēļ šī pozitīvā mijiedarbība saistībā ar dažādu sociālo un ekonomikas dalībnieku iesaistīšanos ES un

Āfrikas attiecībās nav ne jāsoda, ne jāapdraud, bet gan atbilstoši jāizmanto. Tāpēc EESK aicina Komisiju iekļaut šo aspektu priekšlikumā.

1.8. Ņemot vērā Eiropas daudzpusējos mērķus un augošo ASV interesi par Āfriku, sadarbībā starp ES, Ķīnu un Āfriku varētu paplašināt, iekļaujot arī ASV, lai būtu pilnīgāka, efektīvāka un līdzvērtīgāka partnerība, kas darbojas gan noteiktās jomās, gan saglabā iespējas paplašināt sadarbību arī uz citām jomām.

2. Ievads.

2.1. Āfrikā notiek ļoti straujas izmaiņas. Lai gan uz to joprojām attiecināmi tikai 2 % pasaules IKP un mazāk nekā 1 % pasaulē saražotās rūpnieciskās produkcijas, Āfrikas kontinents pēc gadu desmitiem ilgas ģeopolitiskās un saimnieciskās atstumtības aizvien vairāk iekļaujas globalizācijas norisēs. Eiropas Savienība joprojām ir kontinenta galvenā ekonomiskā partnere, taču Āfrikai aizvien lielāku uzmanību pievērš "jaunie finansētāji" — pirmām kārtām Ķīna, bet arī Indija, Japāna, Dienvidkoreja, Latīņamerikas lielākās valstis un Persijas līča valstis. Pēdējos gados ir atjaunojusies arī ASV interese par kontinentu, galvenokārt lai garantētu energoapgādes drošību un novērstu terorisma draudus. Lai gan 40 % iedzīvotāju dzīves līmenis joprojām ir stipri zemāks par nabadzības robežu, Āfriku aizvien mazāk uzskata par "bezcerīgo kontinentu", bet aizvien vairāk — par "jaunu horizontu", kas sniedz attīstības un uzņēmējdarbības iespējas.

2.2. Pēdējos desmit gados Āfrikā ir notikušas lielas politiskas pārmaiņas: Āfrikas Savienības izveide, kā arī 2004.–2009. gada stratēģiskā plāna īstenošana un jaunu intervences iespēju ieviešana konfliktu risināšanai, reģionālo ekonomikas kopienu nostiprināšana, ekonomikas attīstības (NEPAD — jaunā partnerība Āfrikas attīstībai) un pārvaldības (Āfrikas salīdzinošā izvērtējuma mehānisms) programmas.

2.3. Minēto pārmaiņu rezultātā Āfrikai no jauna veltītā starptautiskā uzmanība, kā atkārtoti uzsveris komisārs *Louis Michel* ⁽¹⁾, ir vērsta uz trim galvenajām jomām: ekonomiskajām interesēm, drošības interesēm un jaunajām ģeostatēģiskajām un varas interesēm.

2.4. Ekonomikas jomā papildus konkurencei par piekļuvi kontinenta dabas resursiem un to kontroli, sākot ar enerģiju, uzmanība ir pievērsta joprojām milzīgajam potenciālam, kāds ir Āfrikas vietējam tirgum, kas pēdējos gados ir pieaudzis par 6 % gadā, kurā ir zems inflācijas līmenis un pozitīvas norises saistībā ar ievērojamu valsts parāda samazinājumu.

⁽¹⁾ Sk. *Louis MICHEL* "Afrique-Europe: l'indispensable alliance", monogrāfija, EK, 2007. gada decembrī.

2.5. Abās minētajās jomās Ķīna ir izrādījusi lielu apņēmību un spēju veikt ilgtermiņa strukturālos ieguldījumus⁽¹⁾, pārveidojot pagājušā gadsimta 50. gados uzsāktos vēsturiskos sakarus ar Āfrikas valstīm. Lai arī Ķīna kopš pagājušā gadsimta 90. gadu vidus lielu nozīmi piešķir attīstības valstu savstarpējai sadarbībai, tā ir pievērsusi lielāku uzmanību iespējām, ko Āfrika var piedāvāt ekonomikas jomā, un ir izveidojusi daudzīgas attiecības ar gandrīz visām Āfrikas valstīm. Ķīnas jaunās pieejas kontinentālo dimensiju apstiprināja Pekinas izveidotais Ķīnas un Āfrikas valstu sadarbības forums (FOCAC)⁽²⁾. Minētā foruma sammitos, kas notiek ik pēc trim gadiem (Pekinā 2000. gadā, Adisabebā 2003. gadā, Pekinā 2006. gadā un 2009. gada decembrī paredzēts sammits Šarmelšeihā (Ēģiptē)), ir noteikta Ķīnas un Āfrikas valstu attiecību pastāvīgas attīstības gaita. Ķīnas atjaunotā stratēģija attiecībā uz minēto kontinentu tika oficiāli paziņota 2006. gada janvārī publicētajā baltajā grāmatā par Ķīnas politiku Āfrikā⁽³⁾.

2.6. Minētās ievērojamās izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadu desmitiem ir likušas arī Eiropas Savienībai pārskatīt savu politiku attiecībā uz Āfriku. Tā rezultātā 2007. gada decembrī Lisabonā tika pieņemta jauna kopīga ES un Āfrikas valstu stratēģija, par ko Komiteja jau ir publicējusi pamatotu un argumentētu atzinumu⁽⁴⁾.

2.7. Laikā, kad Ķīna un Eiropa no jauna izrāda ieinteresētību un vēlmi veikt ieguldījumus Āfrikā, veids, kādā abas nozīmīgās iesaistītās puses turpmāk noteiks savstarpējās darbības virzienu, rada jautājumus un cerības attiecībā gan uz acīmredzamām konkurences perspektīvām, gan iespējamām sadarbības jomām. Lai gan absolūtā izteiksmē ES un Ķīna ieņem attiecīgi pirmo un trešo vietu starp Āfrikas tirdzniecības partneriem un ārvalstu investoriem, jāņem vērā, ka pēdējos desmit gados Eiropas un Āfrikas tirdzniecības attiecību relatīvais īpatsvars ir samazinājies, turpretī Ķīnas un Āfrikas attiecību relatīvais īpatsvars ir krasi palielinājies⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Runa nav tikai par dabas resursiem, infrastruktūru un tirdzniecību. Ķīnas vadošā banka *Industrial Land Commercial Bank of China* par 5,6 miljardiem dolāru iegādājās 20 % no *Standard Bank*, Dienvidāfrikas vadošās bankas, kas ir arī lielākā Āfrikas banka. Tā ir lielākā investīcija, kādu jebkad Āfrikā ir veikusi ārvalsts grupa.

⁽²⁾ Sk. FOCAC oficiālo tīmekļa vietni (www.focac.org/eng/).

⁽³⁾ "China's African policy", 2006. gada 12. janvārī (<http://www.focac.org/eng/zgdfzcc/t463748.htm>).

⁽⁴⁾ OV C 77, 31.03.2009., 148.–156. lpp. "ES un Āfrikas valstu stratēģija", ziņotājs — DANTIN kgs.

⁽⁵⁾ Saskaņā ar SVF datiem ES un Āfrikas tirdzniecības apjoms, kas 1995. gadā bija 45 % visas Āfrikas tirdzniecības, šobrīd nedaudz pārsniedz 30 %, turpretī tirdzniecības ar Ķīnu apjoms šobrīd ir pieaudzis no tikai dažiem procentiem 1995. gadā līdz gandrīz 27 %. Ķīnas un Āfrikas tirdzniecība 2008. gadā bija 106,8 miljardi ASV dolāru apmērā. Tas ir pieaugums par 45 % kopš pagājušā gada un nozīmē, ka 2006. gada sammitā Pekinā paziņotais mērķis par 100 miljardiem ASV dolāru līdz 2010. gadam ir sasniegts divus gadus agrāk. Sk. arī Komisijas darba dokumentu un Komisijas paziņojuma pielikumus (SEC(2008) 2641 galīgā redakcija).

2.8. Izsakot bažas par Ķīnas pieaugošo klātbūtni Āfrikā un atbildot uz Eiropas Parlamenta 2008. gadā aprīlī pieņemto rezolūciju⁽⁶⁾ par minēto tematu, Eiropas Komisija pēdējos divos gados ir izvērsusi padziļinātu diskusiju vienlaicīgi ar nozīmīgām un plašām apspriedēm⁽⁷⁾, lai izprastu pašreizējo norišu netiešo ietekmi un iezīmētu ES, Ķīnas un Āfrikas trīspusējo debašu iespējamus virzienus.

3. Komisijas dokumenta kopsavilkums.

3.1. Paziņojumā ir ierosināts meklēt efektīvākus veidus, lai veicinātu Āfrikas, Ķīnas un ES dialogu un kopīgu sadarbību. Komisijas galvenais mērķis ir veicināt savstarpēju sapratni un sekmēt kopīgu, koordinētu rīcību stratēģiski nozīmīgās nozarēs atbilstoši galvenokārt Āfrikas iestāžu noteiktajām prioritātēm.

3.2. Paziņojuma pamatā ir pragmatiska un pakāpeniska pieeja, kurā galvenā uzmanība pievērsta lietišķas koordinācijas iespējām jomās, kas uzskatāmas par ļoti svarīgām stabilitātes un attīstības veicināšanai Āfrikā. Minētās jomas ir šādas:

— **miers un drošība Āfrikā.** Pirmām kārtām jāizveido cieša sadarbība ar Āfrikas Savienību un Ķīnu ANO ietvaros, lai atbalstītu Āfrikas miera un drošības sistēmas izveidi un ĀS spēju vadīt miera uzturēšanas operācijas;

— **atbalsts Āfrikas infrastruktūrai,** kas ir pamatnosacījums attīstībai, ieguldījumiem un tirdzniecībai, savienojamības un reģionālās integrācijas pastiprināšanai, jo īpaši transporta, telekomunikācijas un enerģētikas nozarēs;

— **vides un dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana,** kas, pastiprinot saikni ar tādām iniciatīvām kā EITI (ieguves rūpniecības pārredzamības iniciatīva), LEGT (mežu tiesībaizsardzības, pārvaldes un tirdzniecības shēma) un Kimberli process pārredzamības nodrošināšanai dimantu rūpniecībā, dod iespēju palielināt attiecīgo procesu pārredzamību, tehnoloģijas tālāknodošanu un ieguldījumus, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un sekmētu atjaunojamo energoresursu attīstību;

⁽⁶⁾ "Ķīnas politika un tās ietekme uz Āfriku", Eiropas Parlamenta dokuments A6-0080/2008/P6_TA-PROV(2008)0173 (EP 2008. gada marta rezolūcija), ziņotāja — Ana Maria GOMES kdze.

⁽⁷⁾ Sevišķi nozīmīga ir konference "Partners in competition? The EU, Africa and China", ko EK organizēja 2007. gada 28. jūnijā un kurā piedalījās 180 politikas veidotāju, ekspertu un diplomātu no Āfrikas, Ķīnas un Eiropas.

— **lauksaimniecība un nodrošinātība ar pārtiku**, lai paaugstinātu Āfrikas lauksaimniecības produktivitāti un ražošanas līmeni, pirmām kārtām izmantojot pētījumus un inovāciju lauksaimniecības jomā, nodrošinot dzīvnieku slimību kontroli un nodrošinātību ar pārtiku saskaņā ar CAADP (Visaptveroša Āfrikas lauksaimniecības attīstības programma).

3.3. Komisija vēlas, lai dialogs un apspriešanās izvērstos visos līmeņos (valstu, reģionālajā, kontinenta un divpusējās attiecībās starp ES un Ķīnu), lai uzlabotu triju pušu lēmumu pieņemēju savstarpējo sapratni par attiecīgajām politikas jomām un pieejām, tādējādi ļaujot attīstīt konkrētas sadarbības iespējas. Vienlaikus tas palīdzēs paaugstināt atbalsta pasākumu efektivitāti atbilstoši 2005. gada marta Parīzes deklarācijai un 2008. gada septembra Akras semināra secinājumiem.

3.4. Eiropas Savienības Padome ir apstiprinājusi paziņojumā minētos galvenos ieteikumus, uzskatot, ka šāda veida trīspusējs dialogs varētu palīdzēt "atbalstīt Āfrikas un starptautiskās sabiedrības centienus veicināt demokratizāciju, politisko un ekonomikas integrāciju, labu pārvaldību un cilvēktiesību ieviešanu" ⁽¹⁾, un iesakot rūpīgāk izskatīt konkrētu pasākumu priekšlikumus.

3.5. Tomēr EESK ar bažām un nožēlu konstatē, ka līdz šim ne Ķīna, ne ĀS nav paidušas nekādu oficiālu nostāju saistībā ar ES ierosināto trīspusējo dialogu. Sadarbība ar Āfriku nebija iekļauta iepriekšējā ES un Ķīnas sammita dienas kārtībā, lai gan tas ir ierosināts iepriekš minētajā paziņojumā ⁽²⁾. Tādēļ pašlaik nav reālu liecību par Ķīnas un ĀS gatavību pieņemt ES priekšlikumu.

4. Pozitīvi aspekti.

4.1. Paziņojumā ir iekļauti dažādi vērtīgi un pozitīvi aspekti, piemēram,

— uz dialogu un apmaiņu balstīta pieeja kā daļa no stratēģijas, kas vajadzīga, lai panāktu vienošanos starp līdzekļu devējiem un galvenajām iesaistītajām pusēm,

— pragmatisms, kas izpaužas, izvēloties četras neapšaubāmi stratēģiskas jomas ar lielām rīcības iespējām,

⁽¹⁾ Sk. Vispārējo lietu un ārējo attiecību padomes 2008. gada 10. novembra 2902. sanāksmes secinājumus.

⁽²⁾ ES un Ķīnas 11. sammits Prāgā 2009. gada 20. maijā. Sk. kopīgo noslēguma paziņojumu.

— ierosinātā progresīvā koncepcija, lai veidotu šādu trīspusēju sadarbību, kurā cenšas izmantot visas jau esošās struktūras, nevis veidot papildu jaunu un dārgu daudzpusēju struktūru.

4.2. Attiecībā uz otro punktu nav šaubu, ka četras noteiktās jomas ir svarīgas ne vien Āfrikas kontinenta attīstībai, bet arī divpusējām Ķīnas un Āfrikas, kā arī Eiropas un Āfrikas attiecībām, lai gan to pamatā ir citi principi.

4.3. Ņemot vērā dažu konfliktu atdzimšanu un notiekošo miera procesu trauslumu, kā arī risku, ka var attīstīties jauni fundamentālisma veidi un/vai teritorijas, kurās patvērumu var rast teroristu bāzes, ļoti nozīmīga ir sadarbība miera un drošības uzturēšanas un veicināšanas jomā. Sevišķa uzmanība jāvelta Āfrikas miera un drošības nostiprināšanas procesa atbalstam, kā arī ĀS miera uzturēšanas operācijām, izmantojot veikspējas uzlabošanu, apmācību, loģistikas un/vai ekonomikas atbalstu.

4.4. Tomēr, sadarbojoties miera un drošības uzturēšanas un veicināšanas jomā, vajadzētu paredzēt arī specifisku dialogu par noteikumiem saistībā ar ieroču piegādi un pārdošanu valdībām un nevalstiskiem bruņotiem grupējumiem, kas iesaistīti pašreizējos konfliktos un/vai nopietni pārkāpj cilvēktiesības ⁽³⁾, tādējādi temats, par kuru jau diskutē ANO, tiktu iekļauts arī Ķīnas, Eiropas un Āfrikas trīspusējās attiecībās.

4.5. Pastāv divi ļoti nozīmīgi iemesli, kādēļ uzsvars atkal jāliek uz infrastruktūrai paredzētiem ieguldījumiem, kas Eiropas sadarbības koncepcijā ilgu laiku tika atstāti novārtā, bet Ķīnas stratēģijā attiecībā uz Āfriku veido pamatu. Pirmkārt, atbilstoša infrastruktūra ir vajadzīga, lai nodrošinātu ne vien izejvielu pieejamību, kā arī izejvielu un Āfrikas tirgos apgrozībā laisto produktu transportēšanu, bet arī konkrētus un efektīvus reģionālās integrācijas veidus, kas ir svarīgi Āfrikas sociālajai un ekonomiskajai attīstībai. Turklāt infrastruktūras uzlabošana vai jaunas infrastruktūras veidošana ir daudz Āfrikas valstu valdību skaidra prioritāte, un tā vairs nevar būt atkarīga tikai no vietējām finansēšanas spējām un finansiālās ilgtspējas ⁽⁴⁾.

4.6. Vides un dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas nozīmīgums ir pašsaprotams, ņemot vērā ne vien klimata pārmaiņu starptautisko raksturu, bet arī visus aspektus saistībā ar kontinenta dabas resursu, sevišķi izrakteņu un energoresursu, izmantošanas, transportēšanas un izlietošanas nosacījumiem.

⁽³⁾ Sk. jau minēto EP 2008. gada ziņojumu un rezolūciju A6-0080/2008/P6_TA-PROV(2008)0173 (EP 2008. gada marta rezolūcija), ziņotāja — Ana Maria GOMES kdze.

⁽⁴⁾ Sk. diskusijas un debates, kas notika ĀS XII augstākā līmeņa sanāksmes laikā Adisabebā no 2009. gada 26. janvāra līdz 3. februārim. Sanāksmes galvenais temats bija infrastruktūras attīstība Āfrikā (www.africa-union.org).

4.7. Iepriekšējos gados debatēs runa bija galvenokārt par vides un darba apstākļiem uzņēmumos, ko vada Āfrikā darbojošies ķīniešu uzņēmumi vai kuri ir saistīti ar tiem. Tas ir izsmelši atspoguļots *African Labour Research Network* veiktajā pētījumā⁽¹⁾. Tomēr nevajadzētu aizmirst, ka tas pats attiecas arī uz daudziem Eiropas vai starptautiskiem uzņēmumiem. Tāpēc starptautisku standartu un pārredzamības principa ievērošana⁽²⁾ ar Āfrikas valstu valdībām parakstīto nolīgumu noslēgšanas un piemērošanas laikā skar vienādā mērā Ķīnu, Eiropu un Āfriku, un šim jautājumam vajadzētu būt iekļautam trīspusējā dialogā par dabas resursu un vides ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī par atbalstu Āfrikas infrastruktūrai.

4.8. Lauksaimniecība un nodrošinātība ar pārtiku beidzot ir atzīta gan par lielāko līdzekļu devēju, gan Āfrikas kontinenta kopējās stratēģijas prioritāti. Tomēr šai uzmanībai steidzami jāizpaužas konkrētos pasākumos, kas tiek atbalstīti ilgtermiņā un attiecas uz lauksaimniecības attīstību kopumā, pilnībā nodrošinot lauku iedzīvotāju iesaistīšanos, lauksaimnieku organizāciju līdzdalību un saglabājot viņu iespēju piekļūt vietējiem resursiem un to apsaimniekošanai ilgtermiņā.

4.9. Šajā sakarā ir jāņem vērā nesena brīdinājums, kas tika izteikts piecu Āfrikas reģionu lauksaimniecības organizāciju sammitā, kuru Romā organizēja *Coldiretti*. Tajā tika uzsvērts, ka Dienvidkoreja, Ķīna, Apvienotie Arābu Emirāti, Saūda Arābija un Japāna strauji palielinājuši lauksaimniecībā izmantojamās zemes iepirkšanu Āfrikā un citās attīstības valstīs, lai nodrošinātos ar pārtikas apgādi un resursiem biodegvielas ražošanai⁽³⁾.

4.10. Sadarbību nodrošinātībai ar pārtiku varētu izmantot, lai sāktu dialogu par citiem svarīgiem jautājumiem, piemēram, par tūkstošgades attīstības mērķiem, vismazāk aizsargātu iedzīvotāju grupu aizsardzību un veselības aizsardzību. Veselības aizsardzības jomā īpaša uzmanība būtu jāpievērš kopēju stratēģiju izstrādei cīņā pret trijām lielām pandēmijām⁽⁴⁾ (proti, malāriju, HIV/AIDS un tuberkulozi), kas jau ir starptautiskas sadarbības temats daudzpusējos forumos.

⁽¹⁾ A. Yaw Baah, H. Jauch "Chinese investment in Africa, a labour perspective", ALRN, 2009. gada maijā (http://www.fnv.nl/binary/report2009_chinese_investments_in_africa_tcm7-23663.pdf).

⁽²⁾ Sk. Tax Justice Network "Breaking the curse: how transparent taxation and fair taxes can turn Africa's mineral wealth into development" (http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/TJN4Africa_0903_breaking_the_curse_final_text.pdf).

⁽³⁾ Organizācijas minēja, ka 2008. gadā vien tika nopirkta 7,6 miljoni hektāru lielas platības un ka Ķīna ar dažādām Āfrikas valstīm ir noslēgusi lauksaimniecības nolīgumus (http://www.coldiretti.it/docindex/cncd/informazioni/314_09.htm). Sk. arī L. Cotula, S. Vermeulen, R. Leonard, J. Keeley "Land grab or development opportunity? – Agricultural investment and international land deals in Africa", FAO-IFAD-IIED, 2009. gada maijā.

⁽⁴⁾ OV C 195, 18.08.2006., 104.–109. lpp. "Āfrika kā nepieciešama prioritāte — Eiropas pilsoniskās sabiedrības viedoklis", ziņotājs — BEDOSSA kgs.

4.11. Attiecībā uz Āfrikas iestāžu lomu trīspusējā dialogā atzinīgi jāvērtē Āfrikas Savienības, kā arī reģionālo ekonomikas organizāciju un atsevišķu valstu lielā loma. Svarīga ir ĀS trijotnes gatavība piedalīties ES un Ķīnas ikgadējā dialogā, kā arī ideja, ka regulārās trīspusējās konsultācijās starpnieka loma jāuztic ĀS komisijai, kas atrodas Adisabebā. Šāda virzība pilnībā sakrīt ar EESK atzinumā par ES un Āfrikas stratēģiju⁽⁵⁾ uzsvērtu vajadzību nodrošināt, ka Āfrikas iestādes uzņemas konkrētu atbildību, tādējādi nostiprinot savu suverenitāti un legimititāti un ļaujot veidot patiesi līdzsvarotas partnerattiecības. Tomēr jānodrošina, ka ĀS atzīst un pieņem šādas prioritātes un ka tās iespējami ātrāk kļūst par konkrētiem rīcības plāniem.

4.12. Centieni izveidot ES, Ķīnas un Āfrikas trīspusēju dialogu ir vēl nozīmīgāki, ja ņem vērā apbrīnu, ko Pekina rada kontinentā. Daudzas Āfrikas valstu valdības Ķīnu uzskata par piemēru, jo vienas paaudzes laikā tai izdevās pārvarēt nabadzību, uzvarēt slimības un kļūt par nozīmīgu starptautisku dalībnieku. Ķīna pret nabadzību vērsās galvenokārt lauku reģionos, galveno uzmanību pievēršot attīstībai un lauksaimniecības produktivitātes palielināšanai. Šāda stratēģija varētu atbilst arī Āfrikas valstu interesēm⁽⁶⁾. Tomēr apbrīnu par Ķīnu pastiprina arī fakts, ka Ķīnai nav koloniālā mantojuma, tā joprojām sevi uzskata par attīstības valsti un atsakās no principa, kas balstīts uz līdzekļu devēja un līdzekļu saņēmēja attiecībām, kuras vēsturiski ir vairāk raksturīgas ESAO valstīm. Minētās iezīmes, kā arī ievērojami pieejamie līdzekļi, kurus var investēt vai aizdot Āfrikas valstu valdībām, sniedz Ķīnai priekšrocības attiecībās ar Āfriku.

5. Negatīvi aspekti.

5.1. Tai pat laikā Ķīnas un Āfrikas attiecībās ir arī kritiski vērtējami elementi, kas rada bažas ārējiem novērotājiem un par kuriem jādiskutē Komisijas ierosinātās trīspusējās sadarbības ietvaros.

⁽⁵⁾ OV C 77, 31.03.2009., 148.–156. lpp. (jau iepriekš minēts).

⁽⁶⁾ Ar 7 % aramzemes Ķīna, kas nodrošina pārtiku 22 % pasaules iedzīvotāju, praktiski ir uzvarējusi cīņā ar galējo nabadzību, analfabētismu, vispostošākajām slimībām un epidēmijām, kā arī samazinājusi bērnu mirstību. Martin Ravallion ("Are there lessons for Africa from China's success against poverty?" Pasaules banka, Policy Research working paper Nr. 4463, 2008. gada janvārī) uzskata, ka Āfrika var uzkrāt nozīmīgu pieredzi, uzmanīgi analizējot Ķīnas attīstības galvenos aspektus. Sk. 2. pielikumu.

Sk. arī R. SANDREY, H. EDINGER "The relevance of Chinese agricultural technologies for African smallholder farmers: agricultural technology research in China", Centre for Chinese Studies, Stellenbosch University, 2009. gada aprīlī (<http://www.ccs.org.za/downloads/CCS%20China%20Agricultural%20Technology%20Research%20Report%20April%202009.pdf>).

5.2. Ķīnas pieaugošajai klātbūtnei Āfrikā ir arī negatīvi aspekti. Vispirms jāmin atgriešanās pie vietējo valdību un pilsētu elites vadošās lomas, kas rada satraucošu Āfrikas privātā sektora marginalizāciju, apdraudējumu mēreniem Āfrikas arod biedrību sasniegumiem sociālajā jomā, kā arī apgrūtināšus darba apstākļus vietējiem darba ņēmējiem. Īstās, vienlīdzīgās partnerattiecībās vajadzētu paredzēt, ka visām trijām pusēm, t.i., ES, Ķīnai un Āfrikai, ir iespēja iekļaut darba kārtībā arī strīdīgākos jautājumus vai tādus, par kuriem ir atšķirīgi viedokļi un redzējumi.

5.3. Ja salīdzina Komisijas ierosinātās četras sadarbības jomas ar astoņiem prioritāriem punktiem, kas noteikti Eiropas un Āfrikas stratēģijas rīcības plānā, ko pieņēma Lisabonā⁽¹⁾, var redzēt, ka paziņojumā nav minēti svarīgi jautājumi, piemēram, demokrātiska pārvaldība, cilvēktiesības un pienācīgs darbs. Eiropas Savienībai trīspusējā dialogā vajadzētu iekļaut minētos jautājumus, kā arī jautājumu par pilsoniskās sabiedrības lomu. Tas atbilstu gan Lisabonas stratēģijai, gan 2000. gada Kotonū nolīgumam⁽²⁾, kas regulē ĀKK valstu attiecības.

5.4. Eiropas Savienībai un Ķīnai ir atšķirīgas rīcības stratēģijas attiecībā uz Āfriku. Kamēr lielākā daļa ES atbalsta ir dāvinājumi, ko nabadzības mazināšanai piešķir atbilstīgi arvien pieaugošiem politiskiem nosacījumiem (demokrātiskā noteikumu, cilvēktiesību, ILO konvenciju ievērošana, korupcijas apkarošana un labas pārvaldības prakses attīstīšana, kā arī pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana), Ķīna ar atvieglotiem nosacījumiem izsniedz aizdevumus, kurus izmanto galvenokārt infrastruktūras celtniecībā un kurus garantē ilgtermiņa nolīgumi par dabas resursu izmantošanu. Turklāt Ķīnas aizdevumi bieži vien ir saistīti ar Ķīnas uzņēmumu, īpašumu un dažkārt arī darbaspēka izmantošanu atbilstīgi "saistītā atbalsta" modelim, ko ESAO valstis vairs neizmanto. Visbeidzot, daudzos gadījumos ESAO konkursu noteikumi ir labvēlīgi uzņēmumiem no attīstības valstīm, galvenokārt no Ķīnas.

5.5. Kopumā Āfrikas valdošā elite dod priekšroku Ķīnas pieejai, jo tajā netiek izvirzīti nosacījumi un to nepalēnina pārmerīgais Eiropas birokrātiskais slogs. Tomēr šāda pieeja slēpj dubultu risku: rodas jaunas masveida parādsaistības, kuru sekas ilgtermiņā varētu būt ļoti negatīvas, un pastiprinās atsevišķu valstu ekonomikas atkarība no vienveidīgiem ražojumiem un to eksporta, kas savukārt ir saistīts ar cenu svārstībām starptautiskajos tirgos.

⁽¹⁾ Miers un drošība; demokrātiska pārvaldība un cilvēktiesības; tirdzniecība, reģionālā attīstība un infrastruktūra; partnerība saistībā ar tūkstošgades attīstības mērķiem; enerģētika; klimata pārmaiņas; migrācija, mobilitāte un nodarbinātība; zinātne, informācijas sabiedrība un telpa.

⁽²⁾ Sk. 9. panta 1. punktu.

5.6. Lai gan Eiropa joprojām ir Āfrikas pirmā ekonomiskā un tirdzniecības partnere, tai tomēr ir grūtības izstrādāt vienprātīgu nostāju, kā arī panākt un uzturēt gan attīstības un tirdzniecības, gan ārējās un drošības politikas vispārējo saskaņotību. Arī praksē vēl joprojām pastāv daudzi šķēršļi, kas neļauj saskaņot atsevišķu dalībvalstu pasākumus, kas tādēļ zaudē ietekmi un efektivitāti.

6. Dažas citas grūtības.

6.1. Papildus jau minētajiem nosacījumiem, kurus ES izvirza savās attiecībās ar Āfriku, ir citi aspekti, kas rada atšķirības Eiropas un Ķīnas pieejā un ko uzsver daudzas Āfrikas valstu valdības:

— dažādas problēmas, kas parādījās ES un Āfrikas valstu attiecībās sakarā ar Ekonomisko partnerattiecību nolīgumu (EPN) sarunām un kurām pretstatā ir pakāpeniska un plaši izreklamēta Ķīnas tirgus atvērība Āfrikas preču importam bez muitas nodokļiem (līdz 2010. gadam to skaitam vajadzētu pieaugt līdz 440, savukārt 2006. gadā to skaits bija 190);

— Ķīnas valdības spēcīga un redzama iesaistīšanās infrastruktūras, skolu, slimnīcu un publisku ēku celtniecībā, salīdzinot ar bieži vien daļēji īstenotām Eiropas iniciatīvām agrāk;

— daudz konkrētāki Ķīnas risinājumi saistībā ar profesionālo apmācību un sagatavošanu lauksaimniecības, medicīnas, dabaszinātņu un kultūras nozarē, tostarp piedāvājot Āfrikas studentiem plašu piekļuvi Ķīnas universitātēm un apmācības centriem;

— Ķīnas izstrādājumu lielā pieejamība (dažkārt nepietiekami ievērojot starptautiskus standartus par ražojumu drošumu, un tādējādi nopietni apdraudot sabiedrības veselību un vidi), kuri pakāpeniski pārņem kontinenta tirgus un mājo-kļus, bieži vien graužot ietekmējot vietējās ražošanas nozares, pirmām kārtām tekstilpreču nozari⁽³⁾.

6.2. Pašreizējā starptautiskā ekonomikas un finanšu krīze liek beidzot pārdomāt iespējamo ietekmi uz Āfriku⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Sk. par šo jautājumu interesanto Pasaules bankas 2007. gada ziņojumu "Africa's Silk Road".

⁽⁴⁾ Sk. šajā sakarā paziņojumu "Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā" (COM(2009) 160 galīgā redakcija), kā arī EESK atzinumu, kas pašlaik tiek izstrādāts.

Globālās lejupslīdes sekas, eksporta samazinājums, daudzu tirgu atgriešanās pie protekcionisma, daudzu izejvielu cenas kritums rada nopietnas raizes, reāli apdraudot iepriekšējos desmit gados sasniegtos mērķus, t.i., valsts parāda un valsts budžeta deficīta samazinājumu, lielākus ieguldījumus un konkurenci infrastruktūras jomā, nodokļu sistēmu konsolidāciju, kā arī centienus dažādot valsts ražošanas struktūru.

6.3. Sakarā ar krīzi Ķīna nesen vēlreiz apstiprināja un pat palielināja savas saistības gan attiecībā uz atbalstiem un aizdevumiem, gan ieguldījumiem⁽¹⁾. ES cenšas īstenot saistības, ko tā uzņēmusies, bet 2009. gadā dažas dalībvalstis jau ir ievērojami samazinājušas resursus un divpusējās finanšu saistības. Līdzīgas prognozes, ja ne vēl ļaunākas, ir paredzamas 2010. gadam. Tomēr ir vajadzīgi jauni resursi, kā tas tika uzsvērts visos nesen notikušajos sammitos.

6.4. Eiropas un Āfrikas, kā arī Ķīnas un Āfrikas attiecībās arvien lielāku nozīmi iegūst virkne ar migrāciju saistītu tendenču, kuras nav pārāk pētītas, sevišķi attiecībā uz Ķīnas iedzīvotāju ierašanos Āfrikas valstīs. Izvērtējums par šīs plūsmas veidiem un apjomu, kā arī par tās iespējamajām mijiedarbībām varētu palīdzēt izprast tās ietekmi uz Āfrikas attīstību.

6.5. Nobeigumā EESK pauž viedokli, ka būtisks ir jautājums par pilsoniskās sabiedrības līdzdalību. Šis jautājums ir svarīgs ne tikai Eiropai⁽²⁾. Tas ir kļuvis par visu partnerattiecību ar Āfriku nozīmīgu elementu un neatņemamu sastāvdaļu, bet jo īpaši kopš Kotonū nolīguma. Pagaidām šķiet, ka minētais aspekts nav būtisks ne Ķīnas un Āfrikas attiecībās, ne arī Pekinas un atsevišķu valstu divpusējās attiecībās.

Visiem nevalstiskajiem dalībniekiem, bet jo sevišķi uzņēmējiem, arodbiedrībām, lauksaimnieku, sieviešu un patērētāju organizācijām ir iespējams plaši un strukturēti iesaistīties četrās Komisijas minētajās jomās. Lai gan to nozīme Āfrikas sabiedrībā, ekonomikas attīstībā un politiskajās attiecībās tika atzīta un pastiprināta, pateicoties Lomes un Kotonū nolīgumos aizsāktā procesa panākumiem, tā tomēr riskē zaudēt savu nozīmīgumu un no jauna kļūt otršķirīga, ja divpusējie vai trīspusējie dialogi norisināsies tikai starpvaldību līmenī. Runa ir par lomu, ko vajadzētu uzskatīt par galveno priekšrocību, kuras vērtība ir jāizceļ un jāveicina.

6.6. EESK ar bažām konstatē, ka izskatāmajā paziņojumā nav nekādas atsauces ne uz šiem jautājumiem, ne uz konkrētu iespēju, kā ierosinātajā procesā iesaistīt sociālos partnerus vai nevalstiskās struktūras kopumā.

Briselē, 2009. gada 1. oktobris.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

⁽¹⁾ Sk. saistības, ko 2009. gada februāra vidū vizītes laikā četrās Āfrikas valstīs (Malī, Senegālā, Tanzānijā un Maurīcijā) uzņēmaš prezidents Hu Jintao.

⁽²⁾ Sk. OV C 110, 09.05.2006., 68.–74. lpp. "ES un Ķīnas attiecības: pilsoniskās sabiedrības loma", ziņotājs – SHARMA kgs.